

УДК 364.4-053.2:376]:004

DOI 10.31654/2663-4902-2026-PP-3-20-28

Новгородський Р. Г.

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
novhorodskyi.rh@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6021-3065>

Керничний В. Р.

аспірант кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
kemychnyi.vlad@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0004-2952-1085>

**КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА**

У статті досліджується проблема кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах активної цифровізації сучасного суспільства та розвитку інклюзивної освіти. Розкрито сутність поняття «кіберсоціалізація» як сучасної форми соціалізації особистості, що відбувається через цифрові канали взаємодії, мережу Інтернет, соціальні платформи, онлайн-комунікацію та використання інформаційно-комунікаційних технологій. Здійснено аналіз наукових підходів українських дослідників до проблеми цифрової соціалізації дітей з ООП (Л. Прохоренко, О. Опалюка, Л. Токарук, Л. Школяр, Н. Бахмат та інших науковців), які акцентують увагу на питаннях цифрової безбар'єрності, формування соціальної компетентності, безпечного освітнього середовища та профілактики соціальної ізоляції дітей в умовах дистанційного навчання.

***Ключові слова:** кіберсоціалізація, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, соціальні мережі, кібербулінг, цифрова безпека, цифрова компетентність, соціально-педагогічний супровід, цифрова інклюзія.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується активною цифровізацією всіх сфер життя, зокрема освіти, соціальної комунікації та міжособистісної взаємодії. Особливої актуальності набуває проблема кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами (ООП), оскільки саме цифрове середовище дедалі частіше стає основним простором їхнього спілкування, навчання, самореалізації та соціальної адаптації.

Для дітей з особливими освітніми потребами інформаційно-комунікаційні технології створюють додаткові можливості для інтеграції в суспільство, розвитку мовлення, соціальної компетентності, формування навичок взаємодії та подолання соціальної ізоляції. Водночас цифровий простір містить низку ризиків: кібербулінг, інформаційні маніпуляції, цифрову залежність, порушення приватності, онлайн-насильство та інші загрози.

Особливо гостро проблема проявляється в умовах воєнного стану, коли дистанційне навчання та онлайн-комунікація значно посилили роль цифрового середовища в житті дітей. Саме тому дослідження кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами набуває особливої наукової та практичної значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом все більша кількість дослідників звертається до вивчення віртуальної реальності та Інтернет-соціалізації (Л. Анищенко [3], О. Буковська [3], О. Зінчина [5], О.Караман [12], Н. Потьомкіна [9], С. Савченко [12] та ін.). При вивченні соціалізації особистості в Інтернет-просторі дослідники використовують певний спектр понять: кіберсоціалізація, віртуальна

соціалізація, Інтернет-соціалізація, що позначають ті чи інші особливості взаємодії людини у віртуальному просторі.

Проблеми інклюзивної освіти, цифрової соціалізації та використання ІКТ у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами досліджували Н. Бахмат [1], Л. Прохоренко [10], О. Опалюк [8], Л. Школяр [14], В. Синьов [14], М. Шеремет [13], Л. Токарук [13] та ін.

Л. Прохоренко наголошує, що безбар'єрність освітнього простору включає не лише архітектурну доступність, а й цифрову доступність освітнього середовища, що є важливою умовою реалізації інклюзивної освіти [10, с. 205–209].

О. Опалюк підкреслює, що інформаційні технології виступають не лише інструментом навчання, а й потужним засобом соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, сприяючи розвитку комунікативної активності та адаптації до суспільного життя [8 с. 218–220]. Поруч з цим дослідник наголошує, що ІКТ виступає механізмом формування соціальної компетентності дітей з особливими освітніми потребами, зокрема через розвиток цифрової взаємодії та включення в сучасні соціальні практики.

Однак проблема саме кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами охоплює не тільки позитивні сторони, нажалі вона включає й негативні сторони – вплив соціальних мереж, кібербулінг, шахрайство і т.п., цифрова безпека на сьогодні потребує подальшого комплексного вивчення. Проте на сьогодні в Україні в полі означеної нами проблеми можемо виділити ряд актуальних напрямів дослідження, зокрема:

1. Відсутність цілісної теоретичної моделі кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Попри наявність окремих досліджень цифрової соціалізації, у вітчизняній науці відсутня системна модель кіберсоціалізації саме дітей з особливими освітніми потребами, яка б враховувала їхні психофізичні особливості, рівень розвитку комунікації та освітні потреби.

2. Недостатня розробленість проблеми впливу соціальних мереж на різні категорії дітей з особливими освітніми потребами. Більшість досліджень розглядає дітей з особливими освітніми потребами узагальнено, без диференціації (РАС, порушення слуху, інтелектуальні порушення тощо), хоча механізми їхньої кіберсоціалізації суттєво різняться.

3. Обмеженість досліджень кібербулінгу саме щодо дітей з особливими освітніми потребами. Існуючі праці здебільшого стосуються загальної шкільної популяції, тоді як специфіка кібербулінгу щодо дітей з особливими освітніми потребами (вербальні, соціальні, візуальні форми, приховане виключення) залишається недостатньо вивченою.

4. Недостатній рівень дослідження цифрової безпеки як педагогічної категорії. Цифрова безпека дітей з особливими освітніми потребами часто розглядається технічно (захист даних), але недостатньо – як складова соціально-педагогічного супроводу та корекційно-розвиткової роботи.

5. Невизначеність ролі соціального працівника / соціального педагога в процесі кіберсоціалізації. У науковій літературі переважає акцент на педагогах, тоді як роль соціального працівника / соціального педагога як медіатора між дитиною, сім'єю та цифровим середовищем залишається недостатньо концептуалізованою.

6. Недостатність емпіричних досліджень поведінки дітей з особливими освітніми потребами у цифровому середовищі. Бракує системних досліджень реальної онлайн-поведінки дітей з особливими освітніми потребами, їхніх стратегій взаємодії в соціальних мережах та реакцій на кіберризики.

7. Відсутність методик формування цифрової компетентності саме для дітей з особливими освітніми потребами. Існуючі програми цифрової грамотності здебільшого розраховані на нормотипово-розвинутих дітей і потребують адаптації під особливі освітні потреби.

8. Недостатня розробленість проблеми впливу воєнного стану на кіберсоціалізацію. Воєнні умови суттєво змінили цифрову поведінку дітей (переміщення, дистанційне навчання, підвищена онлайн-активність), але цей аспект поки що досліджений фрагментарно. Таким чином, основна невирішеність проблеми полягає у **відсутності**

комплексного міждисциплінарного підходу до кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами, який би інтегрував педагогічні, соціальні, психологічні та цифрові компоненти.

Наукова прогалина полягає не лише у браку емпіричних даних, а й у недостатній теоретичній концептуалізації самого феномену кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами як окремого напрямку спеціальної та соціальної педагогіки.

Мета статті. Метою статті є теоретичний аналіз особливостей кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами та обґрунтування необхідності забезпечення цифрової безпеки цих дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кіберсоціалізація є сучасною формою соціалізації особистості, що відбувається в умовах цифрового середовища через використання мережі Інтернет, соціальних платформ, онлайн-освіти, цифрових сервісів та віртуальної комунікації.

Кіберсоціалізацію на сьогодні дослідники розглядають як сучасний різновид соціалізації особистості, що характеризується процесами розвитку, трансформації та якісної зміни її самосвідомості під впливом систематичного використання сучасних інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних, електронних, цифрових, мультимедійних, мережових та інтернет-технологій. У контексті цифрової трансформації суспільства відбувається формування нового типу соціального суб'єкта – *homo virtualis*, для якого віртуальний простір стає важливим середовищем життєдіяльності, соціальної взаємодії та самореалізації. Така особистість одночасно виступає суб'єктом створення, носієм і споживачем віртуальної культури, засвоюючи її норми, цінності, способи комунікації та моделі поведінки [12, с. 2].

На сьогодні поруч з поняттям «кіберсоціалізація» в науковому дискурсі можна зустріти поняття «Інтернет-соціалізація», «віртуальна соціалізація» та «цифрова соціалізація», але ми їх не ототожнюємо повністю. Зокрема дані поняття позначають близькі процеси соціалізації в технологічно опосередкованому середовищі, але відрізняються акцентами: «Інтернет-соціалізація» зосереджується на взаємодії через Інтернет, «віртуальна соціалізація» – на соціальних процесах у віртуальному просторі, «цифрова соціалізація» – на ширшому цифровому середовищі, тоді як «кіберсоціалізація» в цій роботі використовується як узагальнювальне поняття для позначення соціалізаційних процесів, опосередкованих цифровими технологіями.

У сучасному науковому дискурсі проблема кіберсоціалізації дітей з особливими освітніми потребами розглядається як міждисциплінарне явище, що поєднує аспекти спеціальної освіти, соціальної педагогіки, психології, інклюзивного навчання та цифрової безпеки. Аналіз праць українських науковців дозволяє стверджувати, що цифрове середовище дедалі більше впливає на процес становлення особистості дитини, її соціальні ролі, способи взаємодії та механізми адаптації.

Розглядаючи інклюзивне освітнє середовище як чинник соціального розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами Н. Бахмат наголошує, що їх успішна соціалізація залежить від рівня сформованості безпечного, підтримувального та психологічно комфортного освітнього простору [1, с. 77]. Ми підтримуємо таке розуміння процесу соціалізації, оскільки в сучасних умовах поняття «освітнє середовище» обов'язково повинно включати й цифровий простір, адже саме там дитина часто проводить значну частину свого соціального життя.

Варто зазначити, що кіберсоціалізація дітей з особливими освітніми потребами – це складова процесу соціалізації, яка відбувається в умовах цифрового середовища та передбачає формування соціального досвіду, цифрової культури, інформаційної грамотності, комунікативних компетентностей і моделей безпечної поведінки в мережі Інтернет через використання цифрових технологій, адаптованих до індивідуальних освітніх потреб і психофізичних особливостей дитини, з метою забезпечення її повноцінної соціальної взаємодії, інклюзії та особистісного розвитку. Саме сучасні дослідження термінології показують, що поняття «кіберсоціалізація», «інтернет-соціалізація», «медіасоціалізація» та «інфосоціалізація» мають неоднозначні, інколи перехресні співвідношення. Відповідно ми пропонуємо розглядати кіберсоціалізацію

дітей з особливими освітніми потребами як складний і тривалий процес засвоєння та відтворення ними соціального досвіду в умовах цифрового середовища, який реалізується через онлайн-спілкування, участь у віртуальних взаємодіях, навчальну та ігрову діяльність у кіберпросторі, а також формування цифрової самосвідомості (ціннісних орієнтацій, установок, поведінкових моделей, комунікативних навичок і соціальних умінь). Цей процес передбачає врахування як стихійних, так і цілеспрямовано організованих впливів цифрового середовища, а також індивідуально-типологічних особливостей дітей з особливими освітніми потребами, зокрема специфіки психофізичного розвитку, когнітивних і комунікативних можливостей, емоційної сфери, рівня соціальної адаптації та потреб у спеціальній підтримці.

Отже, специфіка запропонованого нами підходу полягає в тому, що кіберсоціалізація дітей з особливими освітніми потребами розглядається нами не лише як засвоєння соціального досвіду в цифровому середовищі, а як диференційований процес, характер і результати якого залежать від індивідуальних освітніх потреб дитини. Він охоплює онлайн-комунікацію, віртуальну взаємодію, навчальну та ігрову діяльність, формування цифрової самосвідомості й моделей безпечної поведінки та здійснюється під впливом як стихійних, так і цілеспрямовано організованих чинників цифрового середовища. Вважаємо, що новизна запропонованого підходу полягає у конкретизації змісту поняття «кіберсоціалізація» стосовно дітей з особливими освітніми потребами. На відміну від загальних трактувань кіберсоціалізації як процесу соціалізації особистості в цифровому середовищі, запропоноване визначення інтегрує соціалізаційний, цифровий та інклюзивний виміри цього процесу. При цьому подальшого дослідження будуть потребувати розгляд питань саме індивідуальних, освітніх і соціальних характеристик різних категорій дітей з ООП.

Результатом кіберсоціалізації можна розглядати сформованість цифрової суб'єктності дитини з особливими освітніми потребами: здатність безпечно користуватися цифровими ресурсами, підтримувати соціальні контакти, здійснювати самопрезентацію, критично сприймати цифрову інформацію та використовувати цифрові інструменти відповідно до власних освітніх і комунікативних потреб. У цьому контексті поняття «цифрова особистість» доцільно не ототожнювати з окремим новим типом особистості, а використовувати як умовне позначення сукупності цифрових проявів самосвідомості, соціальної ідентичності, установок і моделей поведінки дитини в цифровому середовищі.

Кіберсоціалізація дітей з ООП визначається як багатоетапний і нелінійний процес, що передбачає поступове формування цифрових соціальних практик. Його складність зумовлена одночасною дією когнітивних, комунікативних, емоційно-вольових та середовищних чинників. Для дітей з ООП цей процес ускладнюється індивідуальними особливостями розвитку, що потребує адаптованих педагогічних стратегій та тривалого супроводу. Тривалість процесу пов'язана з необхідністю поетапного засвоєння цифрових норм, правил онлайн-взаємодії та навичок безпечної поведінки у кіберпросторі, що не може бути сформовано одномоментно.

Для дітей з особливими освітніми потребами кіберсоціалізація може мати подвійний характер. З одного боку, цифрове середовище здатне сприяти подоланню окремих комунікативних бар'єрів, розширенню соціальних контактів, розвитку самостійності та соціальної компетентності. З іншого – для окремих категорій дітей з ООП, залежно від особливостей розвитку та сформованості соціальних і цифрових навичок, можуть виникати додаткові ризики соціальної вразливості, зокрема труднощі розпізнавання небезпечних ситуацій, маніпуляцій або неналежного контенту.

Аналіз наукових джерел та практики соціально-педагогічної роботи дає підстави нам стверджувати, що діти з особливими освітніми потребами належать до категорії груп ризику щодо негативного впливу Інтернет простору, особливо до проблем кібербулінгу. Це зумовлено тим, що вони нерідко зазнають труднощів у розпізнаванні соціальних маніпуляцій, встановленні та захисті особистісних кордонів, а також своєчасному зверненні по допомогу в ситуаціях онлайн-загроз. Особливо вразливими є діти з розладами аутистичного спектра, інтелектуальними порушеннями та

мовленнєвими труднощами. У зв'язку з цим профілактика кібербулінгу має реалізовуватися не лише в межах загальної виховної роботи закладу освіти, а й шляхом здійснення індивідуального соціально-педагогічного супроводу, спрямованого на формування навичок безпечної поведінки в цифровому середовищі та розвитку здатності ефективно реагувати на кіберзагрози.

Наприклад, Т. Галіч підкреслює доцільність формування в Інтернет-просторі окремого культурного сегмента, орієнтованого на молодь і здатного конкурувати з низькокультурними мережевими ресурсами. Йдеться також про створення вебсайтів, що відповідатимуть потребам молодих користувачів і водночас сприятимуть їх успішній соціалізації, запобігаючи викривленню соціалізаційних процесів у віртуальному середовищі. Окрему увагу дослідниця приділяє необхідності розвитку «віртуальної етики», основними завданнями якої є закріплення моральних норм і цінностей у мережевому суспільстві, здійснення соціального контролю за поведінкою користувачів Інтернету, моральне оцінювання процесів онлайн-комунікації, а також запровадження певних регулятивних обмежень і заборон [4, с. 255].

Варто відзначити, що особливу роль в процесі кіберсоціалізації набуває сфера спілкування, яка на сьогодні реалізується крізь призму різних соціальних мереж і є основним каналом соціальної інтеграції у кіберпросторі. Для дітей з особливими освітніми потребами воно може бути як ресурсом розвитку комунікації, так і потенційним джерелом ризиків (неправильна інтерпретація повідомлень, кібербулінг та інше). Наприклад, особливо це відчутним може стати для дітей з РАС, порушеннями слуху, мовлення чи опорно-рухового апарату онлайн-комунікація часто стає більш комфортною формою взаємодії порівняно з безпосереднім спілкуванням. Соціальні мережі сприяють самопрезентації, формуванню відчуття приналежності до спільноти, розвитку емоційного контакту та підтримки. Водночас саме соціальні мережі часто стають простором виникнення кібербулінгу. Кібербулінг визначається як систематичне психологічне переслідування, приниження, цькування, образливі повідомлення, виключення з онлайн-груп, поширення особистої інформації без згоди, приниження, маніпуляції та психологічний тиск або дискредитація особи за допомогою цифрових технологій. Саме це і призводить до негативних наслідків – зниження самооцінки, тривожності, соціальна ізоляція, депресивні стани, порушення навчальної мотивації та ускладнення соціальної адаптації та ін. Діти з особливими освітніми потребами значно частіше стають жертвами онлайн-агресії через особливості поведінки, мовлення, зовнішності чи труднощі соціальної взаємодії.

Особливо небезпечним є прихований характер кібербулінгу: образливі повідомлення, виключення з онлайн-груп, поширення фото без згоди, висміювання особливостей розвитку, маніпуляції та психологічний тиск. Такі дії можуть призводити до зниження самооцінки, тривожності, соціальної ізоляції, депресивних станів та погіршення навчальної мотивації.

У дослідженнях Л. Школяр та А. Михайлюченко зазначено, що соціалізація дітей з особливими потребами в умовах сучасних викликів потребує посилення психолого-педагогічного супроводу, особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання [14, с. 119–121]. Поруч з цим варто проговорити і про онлайн діяльнісну сферу, те цифрове середовище яке виконує функцію освітньої платформи, що забезпечує доступ до адаптованого контенту, індивідуалізацію темпу навчання та використання асистивних технологій для дітей з особливими освітніми потребами.

Важливим аспектом у засвоєнні та відтворенні соціального досвіду в процесі кіберсоціалізації належить інтеріоризації (засвоєння) цифрових соціальних норм та екстеріоризації (відтворення) поведінкових моделей у віртуальному середовищі. У випадку дітей з особливими освітніми потребами цей процес часто потребує спеціально організованого навчання, оскільки спонтанне засвоєння соціального досвіду може бути обмеженим через когнітивні або комунікативні труднощі. Відповідно цифрова безпека дітей з особливими освітніми потребами є найпершим етапом їх кіберсоціалізації, яка і буде передбачати формування у них навичок безпечної

поведінки в Інтернеті, вміння захищати персональні дані, критично оцінювати інформацію, розпізнавати шахрайство, маніпуляції та небезпечний контент.

Особлива роль у цьому процесі належить педагогам спеціальної освіти, асистентам учителя, соціальним педагогам, психологам та батькам. Саме вони мають забезпечувати системний соціально-педагогічний супровід дитини, навчати цифрової грамотності, формувати медіакультуру та розвивати навички самозахисту.

Варто приділити увагу в процесі кіберсоціалізації саме формуванню самосвідомості – розвиток цифрового «Я-образу», самооцінки та соціальної ідентичності, що є критично важливим для дітей з особливими освітніми потребами у контексті їхньої соціальної адаптації.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, кіберсоціалізація дітей з особливими освітніми потребами є складним багатовимірним процесом, що потребує комплексного міждисциплінарного підходу, у межах якого поєднуються можливості спеціальної та інклюзивної освіти, соціально-педагогічного супроводу, психологічної підтримки та цифрової безпеки. З аналізу наукових підходів ми можемо стверджувати, що кіберсоціалізація дітей з особливими освітніми потребами не є лише наслідком цифровізації суспільства, а виступає самостійним напрямом сучасної інклюзивної освіти.

На нашу думку, перспективним є розроблення комплексних моделей соціально-педагогічного супроводу кіберсоціалізації, які поєднуюватимуть розвиток цифрової грамотності, профілактику кібербулінгу, формування безпечної поведінки дітей з особливими освітніми потребами в мережі та підтримку батьків у питаннях цифрового виховання дитини. Саме такий підхід дозволить забезпечити не лише доступ дитини з особливими освітніми потребами до цифрового середовища, а й її повноцінну безпечну інтеграцію в сучасне суспільство.

Список використаних джерел

1. Бахмат Н., Довгань О. Інклюзивне освітнє середовище як чинник соціалізації та розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2025. № 38. С. 74–86. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-74-85>
2. Білавич Г., Мальона С., Косташук Я. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами крізь вимір сьогодення. *Молодь і ринок*. 2021. № 10. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243884>
3. Буковська О. О., Мазур Т. В., Анищенко Л. О. Вплив соціальних інтернет-мереж на соціалізацію молоді. *Габітус*. 2021. Вип. 29. С. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.29.7>
4. Галіч Т.О. Соціальні мережі інтернет як агент соціалізації молоді. *Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: зб. наук. пр. ДонДУУ*. 2014. Вип. 281. С. 250–256. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdduuu_2014_15_281_34 (дата звернення: 19.06.2026).
5. Зінчина О. Б. Медіасоціалізація сучасної молоді: виклики і відповіді. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2017. Вип. 39. С. 332–339. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2017_39_49 (дата звернення: 19.06.2026).
6. Матвійчук Л. А., Гнедко Н. М. Особливості кіберсоціалізації особистості під час війни в Україні. *Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір (до 25-річчя Національного університету "Одеська юридична академія" та 175-річчя Одеської школи права) : матеріали III Міжн. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 24 черв. 2022 р.) / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», каф-ра психології. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2022. С. 148–152. URL: <https://hdl.handle.net/11300/18037> (дата звернення: 19.06.2026).
7. Мітіна С. В. Інтернет-соціалізація особистості як феномен сучасності. *Особистісне зростання: теорія і практика: зб. наук. пр., матеріали IV Міжн. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Житомир, 21 квітня 2020 р.) / Ред. колегія: Л. П. Журавльова, Г. В. Пирог, Т. М. Шапран / М-во освіти і науки України, Житомирський державний університет імені Івана Франка, соц.-псих. факультет. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2020. 280 с. С. 35–39.
8. Опалюк О. Інформаційні технології в освіті дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2022. № 19. С. 217–227. DOI: <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2022-19.217-227>

9. Потьомкіна Н. Кіберсоціалізація юні: соціально-педагогічний підхід. *Social Work and Education*. Vol. 6, No. 3. Ternopil-Aberdeen, 2019. pp. 269–284. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.19.3.5>
10. Прохоренко Л. І. Інклюзивність та безбар'єрність освітнього простору: діти з особливими освітніми потребами. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2024. № 25. С. 203–219. DOI: <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.265>
11. Рижанова А. О. Динаміка соціальної педагогіки в інформаційному суспільстві. *Трансформація соціальної педагогіки та соціальної роботи в культурі інформаційного суспільства: колективна монографія* (до 90-річчя ХДАК): Монографія. Харків: ХДАК, 2019. 208 с.
12. Савченко С. В., Караман О. Л. Кіберсоціалізація молоді в умовах інформаційної війни Росії проти України. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. Т. 3, № 1. С. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-13-4>
13. Токарук Л. Формування соціальної компетентності у дітей із особливими освітніми потребами засобами ІКТ. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2020. № 6. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2020/6-1/9>
14. Школяр Л., Михайлюченко А. Соціалізація дітей з особливими потребами у навчанні у закладах загальної середньої освіти України в умовах дії воєнного стану. *Вєчливiсть. Humanitas*. 2023. № 5. С. 117–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.15>

References

1. Bakhmat, N., & Dovhan, O. (2025). Inkluzivne osvitnie sere dovyshe yak chynnyk sotsializatsii ta rozvytku molodshykh shkolariv z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Inclusive educational environment as a factor of socialization and development of primary school students with special educational needs]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*, (38), 74–86. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-74-85> [in Ukrainian].
2. Bilavych, H., Malona, S., & Kostashchuk, Ya. (2021). Inkluzivne navchannia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy kriz vymir sohodennia [Inclusive education of children with special educational needs through the dimension of the present]. *Molod i rynek*, (10). <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243884> [in Ukrainian].
3. Bukovska, O. O., Mazur, T. V., & Anyshchenko, L. O. (2021). Vplyv sotsialnykh internet-merezh na sotsializatsiiu molodi [The influence of social Internet networks on the socialization of young people]. *Habitus*, (29), 48–52. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.29.7> [in Ukrainian].
4. Halich, T. O. (2014). Sotsialni merezhi internet yak ahent sotsializatsii molodi [Social networks on the Internet as an agent of youth socialization]. *Suchasni suspilni problemy u vymiri sotsiologii upravlinnia: Zbirnyk naukovykh prats DonDUU*, (281), 250–256 [in Ukrainian].
5. Zinchyna, O. B. (2017). Mediasotsializatsiia suchasnoi molodi: vyklyky i vidpovidi [Media socialization of modern youth: Challenges and responses]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Sotsiologichni doslidzhennia suchasnoho suspilstva: metodolohiia, teoriia, metody*, (39), 332–339. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2017_39_49 [in Ukrainian].
6. Matviichuk, L. A., & Hnedko, N. M. (2022). Osoblyvosti kibersotsializatsii osobystosti pid chas viiny v Ukraini. In *Osobystist ta suspilstvo v tsyfrovu eru: Psykholohichni vymir (do 25-richchia Natsionalnoho universytetu "Odeska yurydychna akademiia" ta 175-richchia Odeskoï shkoly prava): Materialy III Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii* (pp. 148–152). Odesa: Natsionalnyi universytet "Odeska yurydychna akademiia" [in Ukrainian].
7. Mitina, S. V. (2020). Internet-sotsializatsiia osobystosti yak fenomen suchasnosti (Internet socialization of personality as a phenomenon of modernity). In L. P. Zhuravlova, H. V. Pyroh, & T. M. Shapran (Eds.), *Osobystisne zrostannia: Teoriia i praktyka: Zbirnyk naukovykh prats za materialamy IV Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi internet-konferentsii* (Zhytomyr, April 21, 2020). Zhytomyr: Vydavnytstvo Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
8. Opaliuk, O. (2022). Informatsiini tekhnolohii v osviti ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Information technologies in the education of children with special educational needs]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*, (19). <https://doi.org/10.32626/2413-2578.2022-19.217-227> [in Ukrainian].
9. Potomkina, N. (2019). Kibersotsializatsiia yuni: sotsialno-pedahohichniy pidkhid [Cybersocialization of youth: Socio-pedagogical approach]. *Social Work and Education*, 6(3), 269–284. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.19.3.5> [in Ukrainian].
10. Prokhorenko, L. I. (2024). Inkluzivnist ta bezbar'iernist osvitnoho prostoru: Dity z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Inclusiveness and accessibility of the educational space: Children with special educational needs]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: Shliakhy rozbudovy*, (25). <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i25.265> [in Ukrainian].
11. Ryzhanova, A. O. (2019). Dynamika sotsialnoi pedahohiky v informatsiinomu suspilstvi [Dynamics of social pedagogy in the information society]. In *Transformatsiia sotsialnoi pedahohiky ta*

sotsialnoi roboty v kulturi informatsiinoho suspilstva: kolektyvna monohrafiia (do 90-richchia KhDAK) [Transformation of social pedagogy and social work in the culture of the information society: Collective monograph (to the 90th anniversary of Kharkiv State Academy of Culture)]. Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].

12. Savchenko, S. V., & Karaman, O. L. (2021). Kibersotsializatsiia molodi v umovakh informatsiinoi viiny Rosii proty Ukrainy [Cybersocialization of youth under the conditions of Russia's information war against Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 3(1), 1–5. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-13-4> [in Ukrainian].

13. Tokaruk, L. (2020). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti u ditei iz osoblyvymy osvritimy potrebamy zasobamy IKT [Formation of social competence in children with special educational needs through ICT]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Sotsialna robota*, (6). <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2020/6-1/9> [in Ukrainian].

14. Shkoliar, L., & Mykhailiuchenko, A. (2023). Sotsializatsiia ditei z osoblyvymy potrebamy u navchanni u zakladykh zahalnoi serednoi osvity Ukrainy v umovakh dii voiennoho stanu [Socialization of children with special educational needs in general secondary education institutions of Ukraine under martial law]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (5), 117–126. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.15> [in Ukrainian].

Novhorodskyi R.

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work
Nizhyn Mykola Gogol State University
novhorodskyi.rh@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6021-3065>

Kernychnyi V.

Ph.D. candidate in the Department of Social Pedagogy and Social Work
Nizhyn Mykola Gogol State University
kernychnyi.vlad@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0004-2952-1085>

CYBER-SOCIALISATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE DIGITAL AGE

Relevance of the Study. The relevance of this study stems from the growing role of the digital environment in the education, communication, social adaptation, and self-actualization of children with special educational needs (SEN), particularly in the context of martial law and the widespread adoption of distance learning. Digitalization expands opportunities for the social integration of children with SEN, while simultaneously heightening the risks of cyberbullying, social isolation, digital addiction, online violence, manipulation, fraud, and privacy violations.

Research Objective. The objective of this article is to conduct a theoretical analysis of the characteristics of cybersocialization among children with special educational needs, to examine the role of social media in their social interaction and adaptation, and to justify the need to ensure the digital safety of children with SEN.

Research Methods. The study was conducted at a theoretical and analytical level, involving the analysis, generalization, and systematization of scientific approaches to the issues of cybersocialization, digital socialization, inclusive education, and the use of information and communication technologies in working with children with SEN. The study analyzed works by Ukrainian researchers devoted to digital accessibility, the development of social competence, the socialization of children with special educational needs, the use of ICT, a safe educational environment, and socialization in the context of distance learning. The application of theoretical analysis made it possible to compare the positive opportunities of the digital environment with potential cyber risks and to identify problematic aspects that have not been sufficiently explored in the domestic scientific discourse.

Results and Conclusions. In this article, cybersocialization is defined as a contemporary form of individual socialization that takes place in the digital environment through the Internet, social platforms, online education, digital services, and virtual communication. The authors specify the concept of cybersocialization of children with special educational needs as a complex and long-term

process of acquiring and reproducing social experience in a digital environment, encompassing online communication, virtual interaction, educational and gaming activities, and the development of digital self-awareness, communication skills, social skills, and models of safe behavior. This process takes into account the child's psychophysical, cognitive, communicative, and emotional characteristics, their level of social adaptation, and their need for specialized support.

The dual nature of cyber-socialization among children with special educational needs has been established. The digital environment can help overcome communication barriers, expand social contacts, foster independence and social competence, and provide access to adapted educational content and assistive technologies. At the same time, underdeveloped critical thinking skills, difficulties in recognizing social manipulation, protecting personal boundaries, and seeking help in a timely manner can increase the social vulnerability of children with special educational needs in cyberspace. Particular attention is paid to the risk of cyberbullying, specifically offensive messages, exclusion from online groups, the dissemination of personal information without consent, mockery of developmental characteristics, manipulation, and psychological pressure.

It is argued that digital safety should be viewed not only as the technical protection of personal data but also as a component of social and educational support and remedial and developmental work. The primary objectives identified include developing skills for safe online behavior, critically evaluating information, recognizing fraud, manipulative influences, and dangerous content, as well as developing the ability to protect personal data and seek help. An important component of cyber-socialization is identified as the formation of a child's digital "self-image," self-esteem, and social identity. Practical Significance. The practical significance of this study lies in substantiating the need for comprehensive, interdisciplinary, socio-pedagogical support for the cyber-socialization of children with special educational needs, involving special education teachers, teacher's aides, social educators, psychologists, and parents. The results can be used in the development of digital literacy and digital safety programs, cyberbullying prevention, the organization of distance and blended learning, the training of specialists to work in a digital inclusion environment, and the creation of a safe digital educational environment. A promising area of focus is the development of comprehensive models of socio-pedagogical support that will combine the development of digital literacy, the prevention of cyberbullying, the promotion of safe online behavior, and support for parents in matters concerning digital upbringing.

***Keywords:** cybersocialization, children with special educational needs, inclusive education, social networks, cyberbullying, digital safety, digital competence, socio-pedagogical support, digital inclusion.*

Отримано редколегією / Received: 01.09.2026

Прорецензовано / Revised: 10.09.2026

Опубліковано / Published: 30.09.2026